

6. Прогноз розвитку ринку молока та молокопродуктів базується на розширенні поголів'я дійного стада та зростанні молочної продуктивності худоби. Переведення молокозаводів у режим повної завантаженості дасть можливість скоротити грошово-матеріальні витрати в середньому на 30-40%, а рівень рентабельності довести до 35%. Стратегічною ціллю молочної галузі аграрної сфери виробництва має стати підвищення продуктивних якостей тварин та збільшення завантаженості переробних потужностей, що, в результаті, сприятиме розширенню ринкової пропозиції молокопродуктового підкомплексу регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільчук М.М. Виробництво молока та ринок молокопродуктів. – К. : Аграрна наука, 2001. – 216 с. – С. 211-214.
2. Пархомець М. К. Економічний механізм розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК Західного регіону України. – Т.: Економічна думка, 2001. – 328с.
3. Адамов Б. Й., Королєв В. Ю. Информационно-экономические аспекты программно-целевого управления развитием региона / НАН Украины. Ин-т экономики пром-ти. – Донецк, 1998. – 18 с.
4. Євчук Л.А. Проблеми ринку молокопродуктів // Економіка АПК. – 2002. – №12. – С. 100-102.
5. Комарницька О.П. Формування ринку великої рогатої худоби // Економіка АПК. – 2002. – №12. – С. 103-104.
6. Лисенко А.М. Державне регулювання ринку молочної продукції та основні напрями його удосконалення // Економіка АПК. – 2002. – №1. – С. 100-102.
7. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України. – К.: УДУХТ, 2001. – 328 с.
8. Яценко В.М. Аналіз стану та стратегія ефективного розвитку агропромислового комплексу України / Монографія. – Черкаси: ЧДТУ, 2003. – 352 с.

УДК 330.341.1

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНУ «ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

Шаперенков А.В., к.е.н., директор департаменту маркетингу роздрібного бізнесу
ПАТ «ВіЕйБі Банк», м. Київ

Проанализированы существующие научные взгляды относительно определения термина «инновационный потенциал» и предложено авторское определение, которое позволяет выявить глубинные внутренние закономерности воспроизводства инновационного потенциала.

Ключевые слова: воспроизведение, инновация, потенциал, инновационный потенциал.

The existing scientific views on the "innovative potential" definition are analyzed. The author suggests his own definition, which can detect patterns of play deep inside the innovation potential.

Key words: reproduction, innovation, potential, innovative capability.

Актуальність дослідження. Інноваційний потенціал стає провідною рушійною силою розвитку сучасного як світового, так і національних господарств, остільки запорукою успішності суб'єктів господарювання в конкурентному середовищі є їх здатність оперативно, широкомасштабно і ефективно використовувати досягнення науки та новітні технології. У зв'язку з цим і виникає необхідність перегляду основних наукових позицій щодо термінологічної узгодженості основних параметрів формування моделі інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування інноваційного потенціалу досліджуються у наукових працях багатьох зарубіжних та вітчизняних учених: І. Ансоффа, І. Балабанова, П. Бубенко, В. Верби, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Головатюк, А. Гриньова, В. Гусєва, М. Данько, І. Джаїна, І. Егорова, Д. Кокурина, М. Крупки, О. Ладюк, Є. Лапіна, Б. Лісіна, Л. Лиськової, В. Марціна, В. Мартюшева, В. Московкіна, С. Овчаренко, М. Портера, А. Перлакi, А. Пригожина, К. Прядкіна, В. Фрідлянова, Х. Фрідмена, Р. Фатхутдінова, Л. Федулової, А. Шашко, В. Шеремета, О. Шершенюк, Й. Шумпетера, Л. Яременко та ін.

Постановка проблеми. Разом з тим, ряд теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з дослідженням термінології, що розкриває зміст сучасних інноваційних процесів і, зокрема, інноваційного

потенціалу, потребують подальшого вдосконалення. Існуюча різнонаправленість в теоретичних підходах щодо визначення сутності і змісту поняття «інноваційний потенціал» створює ряд практичних проблем в частині управління сучасними інноваційними процесами. Так, і досі не розроблено методологічний підхід як до загального сутнісного визначення «інноваційного потенціалу», так і до його змісту на різних рівнях суспільно-економічного розвитку. Все це створює необхідність удосконалення існуючих наукових поглядів щодо термінологічних контурів формування інноваційного потенціалу з метою підвищення ефективності та активізації інноваційних процесів, та обумовлює потребу в подальших наукових дослідженнях.

Метою статті є узагальнення існуючих наукових поглядів щодо сутності поняття «інноваційний потенціал» та розробка комплексного підходу у розумінні його сучасного змісту.

Результати дослідження. В системі категоріального апарату інноваційної діяльності категорія «інноваційний потенціал» з'явилася в 80-х роках 20 століття. Аналіз наукових підходів щодо визначення терміну «інноваційний потенціал» представлений в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз наукових підходів щодо визначення терміну «інноваційний потенціал»

Автор	Зміст терміну	Недоліки
І. Балабанов, [1] А. Гриньов, О. Шершенюк, С. Овчаренко, П. Бубенко, В. Гусєв [2; 3]	Сукупність окремих видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності	обмеженість рамками ресурсної компоненти
В. Верба[4], В. Калишенко [5]	Сукупність організованих в певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть при певних діючих внутрішніх і зовнішніх чинниках інноваційного середовища бути спрямованими на реалізацію інноваційної діяльності	Обмеженість рамками ресурсної та організаційної компоненти
К. Прядкін [6]	Здатність галузей народного господарства виготовляти наукоємну продукцію, відповідаючу потребам світового ринку	Обмеженість рамками галузевого рівня або рівня національної економіки
Д. Кокурин, [7] І. Егоров [8]	Приховані можливості накопичених ресурсів, які можуть бути приведені до дії з метою досягнення цілей економічних суб'єктів	Ототожнення економічного і інноваційного потенціалу
М. Данько, [9] І. Джаїн[10]	Накопичена певна кількість інформації про результати науково-технічних робіт, винаходів, проектно-конструкторських розробок, зразків нової техніки і продукції	Ототожнення інноваційного потенціалу з науково-технічним
В. Головатюк, В. Соловійов [11]	Міра спроможності трансформувати ресурси у продуктивне нарощування інноваційних властивостей і можливостей	Широке трактування терміну без достатньої конкретизації
Б. Лісін, В.Фрідлянов [12]	Сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних і інших можливостей для забезпечення сприйняття й реалізації нововведень	Широке трактування терміну
М. Ковалев, А. Шашко [13]	Міра готовності (можливості) виконати завдання, які забезпечують досягнення поставлених цілей в інноваційній сфері, тобто міру готовності до створення, освоєння та розповсюдження різного типу нововведень, реалізації інновацій в економічні результати	Широке трактування терміну без достатньої конкретизації

В ході аналізу наукових підходів щодо визначення терміну «інноваційний потенціал» було виявлено, що сформувалося декілька напрямків в його розумінні, а саме:

- вузьке трактування терміну:
 - ототожнення інноваційного потенціалу з науково-технічним потенціалом;
 - зведення його змісту лише до наявної ресурсної компоненти;
 - зведення його змісту до можливостей потенційної ресурсної компоненти;

- широке трактування терміну, де:
 - поєднуються всі сукупні можливості досягнення поставлених цілей в інноваційній сфері;
 - зміст терміну зводиться до готовності створення, освоєння та розповсюдження різного типу нововведень, реалізації інновацій в економічні результати.

Отже, у більшості випадків зміст категорії “інноваційний потенціал” носить або обмежений характер, або широкий характер, або взагалі не має чіткого визначення через ототожнення інноваційного та інших видів потенціалу. Слід зазначити, що ототожнення понять “інноваційний потенціал” і “науково-технічний потенціал” в сучасних умовах є неприпустимим, оскільки інноваційний потенціал, на відміну від науково-технічного, включає не тільки здатність створювати науково-технічні нововведення, але і успішно впроваджувати і застосовувати їх у виробництві та реалізації товарів і послуг.

На наш погляд, найбільш вдале трактування категорії “інноваційний потенціал” наведено в Законі України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, де інноваційний потенціал визначається як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки [14]. Все ж, недоліком цього трактування є недооцінка всіх складових інноваційного процесу, і насамперед людського чинника.

Слід зазначити, що контури цієї категорії не є статичними і формуються під дією великої кількості різнопланових чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього гатунку. Існування розбіжностей у визначенні сучасного змісту категорії “інноваційний потенціал” обумовлено, на наш погляд, недостатністю використання принципів комплексного підходу в обґрунтуванні цієї категорії, відсутністю розмежування окремих внутрішніх її компонент та фаз відтворення інноваційних процесів. Відтак в обґрунтування категорії “інноваційний потенціал” доцільно внести елементи масштабності та системності, горизонтального та вертикального взаємопроникнення та часової і просторової взаємообумовленості окремих елементів інноваційного потенціалу тощо.

Щодо внутрішніх компонент категорії “інноваційний потенціал”, то традиційно її структура більшістю науковців представляється трьома компонентами, а саме: ресурсною, продукуючою та результативною (рис.1).

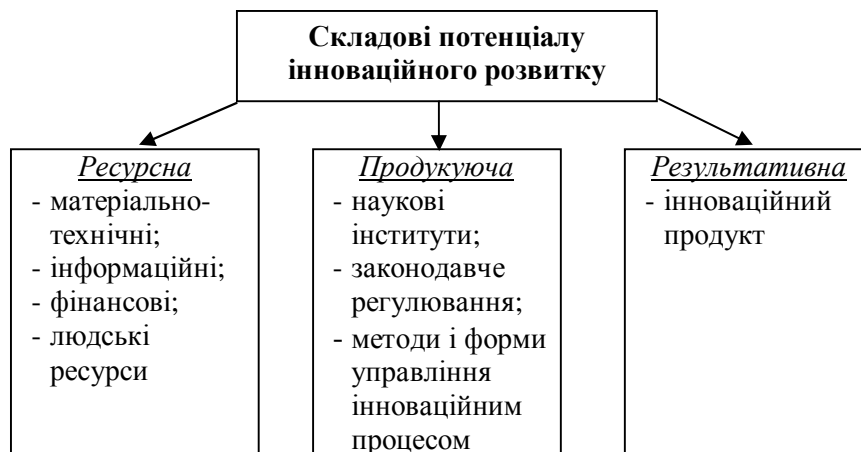

Рис. 1. Структурні складові інноваційного потенціалу [15]

В цілому можна погодитися з такою структуризацією, при певних уточненнях. Так, в межах даного підходу основним принципом виокремлення ресурсної компоненти інноваційного потенціалу та її елементів є її функціональна роль у забезпеченні інноваційного процесу. Виходячи з цього, ресурсна частина інноваційного потенціалу забезпечує необхідні умови його розвитку і визначається можливостями використання ресурсних елементів в інноваційному процесі, а саме: матеріально-технічних, інформаційних, фінансових, людських ресурсів. Виходячи з цього, незрозуміло, до якої компоненти відносять саму науку, яка є першоджерелом формування як інноваційного потенціалу, так і самих елементів ресурсної компоненти. Сучасна динаміка інноваційного потенціалу будь-якого суб'єкта напряму залежить від інтенсивності наукових досліджень, розробки і освоєння нових технологій, продуктів, послуг, зростання обсягів виробництва й імпорту продукції з високою часткою доданої вартості, що забезпечує зміцнення конкурентних позицій на світовому та регіональному ринках високотехнологічних виробів. Крім цього, всі елементи ресурсної компоненти інноваційного потенціалу є однорівневими, хоча це не так. Незважаючи на те, що кожна зі складових грає важливу роль, впливаючи на якісну та кількісну оцінку інноваційного потенціалу, для його ефективного управління особливо важливо виокремити вагові рівні окремих елементів ресурсної компоненти.

На наш погляд, цей підхід потребує деякого уточнення і в частині продукуючої компоненти інноваційного потенціалу, оскільки незрозуміло, за яким критерієм групуються елементи цієї компоненти. Традиційно вважається, що продукуюча складова інноваційного потенціалу – це так звані “важіль”, який забезпечує дієздатність й ефективність функціонування інших його елементів. За таким же підходом до продукуючої частини можна віднести і всі елементи ресурсної компоненти, адже вони також забезпечують дієздатність і ефективність функціонування інших його елементів. Так, зокрема, беззаперечним є те, що інформаційна складова ресурсної компоненти має вплив на всі напрямки формування інноваційного потенціалу. Отже, потребує уточнення формулювання критерію виокремлення продукуючої компоненти інноваційного потенціалу та її елементів. На наш погляд, таким критерієм є її функціональна роль саме в забезпеченні дієвого і ефективного механізму взаємодії основних елементів ресурсної компоненти інноваційного потенціалу. Виходячи з цього, дану компоненту доцільно було б назвати інституційною (інфраструктурною), а її структуру представити:

- системою правового та організаційного забезпечення формування необхідних та достатніх умов здійснення інноваційної діяльності;
- механізмом безпосереднього впровадження інноваційних ідей та розробок,
- мережею інститутів, що є суб’єктами інноваційної діяльності тощо.

Всі ці елементи вносять різну частку, але, безперечно, важливу у формуванні інноваційного потенціалу.

Результативна складова інноваційного потенціалу представляє собою результативну характеристику цієї категорії, що пов’язана з її цільовою ознакою. Саме результативна складова містить узагальнений підсумок і оцінку інноваційного потенціалу, даючи можливість виявити резерви в його подальшому використанні, сприяє розвитку всіх інших складових, задаючи цільову програму та виявляючи потенційно нові можливості функціонування інноваційного потенціалу.

Отже, важко не погодитися, що виокремлення будь-якої складової в якості критеріальної в процесі формування інноваційного потенціалу є необґрунтованим, оскільки всі елементи відіграють важливу роль в цьому процесі.

Крім цього, в жодному із визначень інноваційного потенціалу не враховані внутрішні закономірності розвитку даного поняття, що пов’язані з фазами відтворення інноваційного потенціалу. На наш погляд, основними фазами відтворення інноваційного потенціалу є: створення, накопичення, перерозподіл та використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку. Так, створення можливостей інноваційного розвитку передбачає концентрацію зусиль всієї суспільно-економічної системи з приводу виявлення цих можливостей та стимулювання їх розвитку. Накопичення можливостей інноваційного розвитку передбачає чітку та надійну систему їх первинного обліку та збереження. Перерозподіл можливостей інноваційного розвитку передбачає аналіз, розмежування, цільову і функціональну класифікацію та спрямування всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку. Фаза використання можливостей інноваційного розвитку включає реальну реалізацію всіх можливих і наявних інноваційних потенцій, спрямовану на одержання результативної компоненти інноваційного потенціалу.

Отже, враховуючи вищезазначене, авторське розуміння інноваційного потенціалу можна представити як багаторівневу систему необхідних і достатніх умов, спрямованих на створення, накопичення, перерозподіл та ефективне використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку. Це визначення, на відміну від інших, дозволяє виявити як глибинні внутрішні закономірності інноваційного потенціалу, так і його зв’язок з зовнішньою системою його відтворення.

Для більш чіткого окреслення контурів категорії “інноваційний потенціал” доцільно здійснити її розмежування в межах окремих рівнів суспільно економічного розвитку. На наш погляд, слід чітко розмежувати інноваційний потенціал світового (планетарного), макроекономічного та мікроекономічного рівня.

Так, світовий інноваційний потенціал може бути визначений як планетарна багаторівнева система формування сприятливих умов щодо створення, накопичення, перерозподілу та ефективного використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку всіх суб’єктів світового співтовариства. Світовий (планетарний) інноваційний потенціал характеризує не лише здатність світу ефективно створювати, накопичувати, спрямовувати та використовувати інноваційні розробки, але і глибинні джерела прогресивного світового розвитку. До основних напрямків світового інноваційного розвитку традиційно відносять: зовнішньоекономічну діяльність наукових та освітніх організацій; виробничу кооперацію високотехнічних виробництв; трансфер технологій; взаємодію національних інноваційних систем тощо.

На макроекономічному рівні доцільним формулюванням терміну «інноваційний потенціал» є наступне: система відносин з приводу створення, накопичення, перерозподілу та ефективного використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку всіх суб'єктів національного суспільно-економічного розвитку. Це визначення надасть можливість комплексно відобразити можливість всіх етапів механізму функціонування інноваційної сфери від сприйняття нововведень, використання технологічного, економічного і ринкового ефектів до впровадження і комерціалізації досягнень науки у суспільному виробництві.

Інноваційний потенціал на мікроекономічному рівні є системою відносин з приводу створення, накопичення, перерозподілу та ефективного використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку окремих суб'єктів національного суспільно-економічного розвитку.

Висновки. В результаті критичного огляду існуючих наукових поглядів щодо терміну “інноваційний потенціал” було виявлено, що донині зміст категорії “інноваційний потенціал” носить або обмежений характер, або взагалі не має чітких контурів через ототожнення інноваційного та інших видів потенціалу. Оскільки інноваційний потенціал не є статичним і формується під дією великої кількості різнопланових чинників як внутрішнього, так і зовнішнього гатунку, то обґрунтування сучасного змісту категорії “інноваційний потенціал” потребує використання принципів комплексного підходу, чіткого розмежування внутрішніх її компонент та фаз відтворення інноваційних процесів. Авторське визначення “інноваційного потенціалу” як багаторівневої системи необхідних і достатніх умов, спрямованих на створення, накопичення, перерозподіл та ефективне використання всіх наявних і потенційних можливостей інноваційного розвитку, дозволяє виявити як глибинні внутрішні закономірності інноваційного потенціалу, так і його зв'язок з зовнішньою системою його відтворення.

В межах комплексного підходу для більш чіткого окреслення контурів категорії “інноваційний потенціал” доцільно здійснити також її розмежування в межах окремих рівнів суспільно економічного розвитку, виокремивши інноваційний потенціал світового (планетарного), макроекономічного та мікроекономічного рівня.

Проблематика окреслення чітких термінологічних контурів інноваційного потенціалу потребує подальших досліджень, оскільки в системі сучасного суспільно-економічного відтворення актуалізувалася необхідність синхронізації теоретичних та практичних основ розвитку інноваційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент / И.Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2001. – 304 с.
2. Гриньов Б.В., Бубенко П.Т., Гусев В.А. Проблеми формування інноваційної системи в Україні // Економіка і прогнозування. – 2004. – №3. – С. 127-138.
3. Гриньов А.В., Шершенюк О.М., Овчаренко С.В. Міжнародна інноваційно-інвестиційна діяльність України. Вектор розвитку: [монографія] / Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т. – Х.: ХНАДУ, 2008. – 208 с.
4. Верба В.А., Новікова І.В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства // Проблеми науки-2003. – № 4. – С. 13-17.
5. Мартюшева Л.С., Калишенко В.О. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 61-66.
6. Бубенко П.Т., Прядкін К.К. Наука та інноваційний процес в Україні // Проблеми науки. – 2003. – №4. – С. 8-12.
7. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность. – М.: Экзамен, 2001. – 575 с.
8. Егоров И.Ю. Использование в Украине новой системы показателей уровней научно-технического и инновационного развития, разработанной в ЕС для их оценки // Проблеми науки. – 2003. – №9. – С. 4-7.
9. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України // Економіст. –1999. – № 10. – С. 26-32.
10. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала: Монография. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2002. – 250 с.
11. Головатюк В. М., Соловйов В.П. Концепція моделі вимірювання й оцінки інноваційного потенціалу// Проблеми науки: Міжгалузевий науково-технічний журнал. – 2009. – № 9. – С. 21-28.
12. Лисин Б.К., Фридлянов В.Н. Инновационный потенциал как фактор развития // Инновации. – 2002. – №7. – С. 25.
13. Ковалев М., Шашко А. Развитие инновационного потенциала регионов Республики Беларусь // Вестник ассоциации белорусских банков. – 2007. – №3. – С. 13-33.
14. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2003 року №433-14 // Голос України. – №28. – 13 лютого 2003 року.
15. Світовий економічний форум. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.weforum.org>.